

FRÅGOR OCH SVAR

Fråga: Jag har märkt att när prästen (diakonen) utropar: "Ihågkommande vår allraheligaste..." i böneföljderna sjunger kören "Allraheligaste Gudaföderska, fräls oss". Detta tycker jag låter konstigt, borde det inte vara: "Allraheligaste Gudaföderska, bed för oss". Inte tror vi väl att Gudaföderskan är en Frälsare? Det finns ju bara en Frälsare och det är Guds son, Jesus Kristus.

Svar: Bland helgonen har den välsignade jungfrun Maria en speciell plats och vi ärar henne som den mest upphöjda bland Guds skapelser: "Ärorikare än kerubim och utan jämförelse mer prisad än serafim", för att citera ur den Gudomliga liturgin. Observera att vi skriver "bland Guds skapelser". Vi venererar eller ärar Guds moder, men på intet sätt anser vi henne vara någon slags fjärde person i Treenigheten eller tillber henne på det sätt som vi gör till Gud.

I Ortodoxa gudstjänster tituleras Jungfru Maria ofta "vår allraheligaste, allrarenaste, mest välsignade och härliga Härskarinna Maria, Theotokos (Gudaföderska) och ständig Jungfru". På så sätt inkluderas Guds Moder Marias tre huvudepitet Theotokos, som hon fick av det tredje ekumeniska konciliet i Efesus 431, Aei-parthenos (ständig jungfru), som hon fick av det femte ekumeniska konciliet i Konstantinopel 553, och Panagia (allraheligaste), som i och för sig aldrig har bekräftats via någon synod men som accepteras av alla.

Det viktigaste epitetet är utan tvekan *Theotokos* eftersom det erbjuder nyckeln till vår vördnad av Guds Moder. Vi ärar henne eftersom hon är Guds moder. Vi ärar henne inte isolerat, utan p.g.a. hennes relation till Kristus, Frälsaren. Mariologin är helt enkelt en förlängning till Kristologin. De som känner sig tveksamma till att ära Guds Moder, känner ofta så därför att de tvekar inför inkarnationens realitet.

Men vi ärar henne inte bara därför att hon är Theotokos, utan därför att hon är Panagia, den allraheligaste. Bland alla Guds var-elser är hon det bästa exemplet på samverkan, synergia, mellan Guds syfte med oss och människans fria vilja. Gud, som alltid respekterar den fria viljan, blev inte till kött utan Jungfru Marias medgivande. Han väntade på hennes frivilliga svar: "Må det ske med mig som du har sagt." (Luk 1:38). Hon kunde ha sagt nej. I det som skedde var hon inte en passiv mottagare utan en aktiv deltagare i mysteriet. Därmed blir Maria den nya Eva, liksom Kristus är den nye Adam. Maria är den, vilkens lydig underkastelse inför Guds vilja utjämnar Evas olydnad i paradiset.

Vidare kallar vi Guds Moder för den allrareaste eller obefläckade, på grekiska *achrantos*, och på så sätt menar vi att hon är syndfri utan att för den skull mena att hon skulle vara befriad från arvssynd, som romersk-katoliker tror i dogmen om den obefläckade avelsen.

Allt detta sammantaget gör att vi använder starka epitet när vi venererar eller ärar henne, därför säger vi i liturgin "Allraheligaste Theotokos, fräls oss", och menar med det på intet sätt att hon skulle vara en andra Frälsare. Ordet fräls eller rädda på grekiska används i flera sammanhang, ett exempel är torsdagens vesperstichos ur Åttatonsboken: "Till dig tillskriver jag alltid min räddning. I dig hoppas jag att frälsas, o allraheligaste Jungfru. Må du därför rycka bort mig från varje svårighet, förstörelse, begär och oväntad ondska". Andra starka epitet som vi tillskriver Gudaföderskan är "Härförerska i strid" som skall "befria oss från all upptänklig fara" enligt kontakion i Akathistoshymnen. Ett annat exempel som brukar missförstås är Gudaföderskan som medlerska, som i theotokion till Uppståndelsen, ton tre: "Dig lov-sjunga vi, medlerska för vårt släktes frälsning, o Theotokos och Jungfru. Ty din Son och vår Gud, som behagade taga Sin boning i ditt kött, har genom korsets lidande, som Han tog på Sig, befriat oss från fördärvet, ty Han är människoälskande." I religionens värld är en medlare eller medlerska någon som agerar mellan Gud och människan. Kristus är i vår tro den perfekta medlaren såsom Guds Son och sann människa, eftersom Han har del i båda naturerna. Johannes Chrysostomos skriver att "Kristus inte längre skulle vara en medlare om han vore förenad med en natur men frånskild den andra"¹. Men Kristus verkar och vilar också i

Sina helgon och sålunda förlämnar dem rollen som medlare eller medlerskor. Därför när vi läser aposteln Paulus ord "ty en enda är Gud och en enda (på grekiska eis) är medlare emellan Gud och människor: en människa, Kristus Jesus, han som gav sig själv till lösen för alla" (1 Tim 2:5-6a) förstår vi användandet av "en enda" såsom understrykande vår Frälsares transcendens som en medlare. Ordet "en enda" är en översättning av det grekiska ordet eis åsyftande det numeriska "ett" och inte monos som betyder "allena" eller "ensam". Vi måste också förstå denna vers kontext, sammanhang. Den Helige Johannes Chrysostomos kommenterar att Paulus åsyftar hedningarnas frälsning då han skrev²: "Gud, vår Frälsare, som vill, att alla människor skola bliva frälsta och komma till kunskap om sanningen". Så när aposteln talar om den fulländade medlaren, så åsyftar han den unika karaktären av Kristi försonande död. Kristus, eftersom han är sann Gud och sann människa, är den enda lösen för både judar och hedningar.

Den Helige Petrus kommenterar också Kristi unika ställning i förhållande till de oomskurna, d.v.s. hedningarna, då han säger: "Och i ingen annan finnes frälsning; ej heller finnes under himmelen något annat namn, bland människor givet, genom vilket vi kunna bliva frälsta" (Apg 4:12).

Därför behöver bruket av att tilltala Gudaföderskan som "medlerska" och tillropet "fräls oss" eller helgonen som förebedjare, inte vara ett hinder p.g.a. de båda citerade texterna, eftersom deras relation handlar om Kyrkans medlemmar. Sålunda har genom den Ortodoxa kyrkans historia titeln "medlerska", på grekiska mesitevsasa (i latinska översättningar mediatrix), om Gudaföderskan Maria använts och kommer att användas.

Alltså, inget medlande är större å våra vägnar än det som för vår skull frambärs av Gudaföderskan, moder till alla helgon, levande och döda. Men med det menar vi på intet sätt att det skulle äventyra värdigheten hos den ende Medlaren, på grekiska Mesitis, som är vår ende Frälsare och Herre, Jesus Kristus. Vid sidan av detta särskiljer vi Gudaföderskan Marias roll i frälsningshistorien och vår frälsning och hennes aldrig upphörande himmelska aktivitet å våra vägnar.

Avslutningsvis vill vi berätta om när epitetet "Allraheligaste Gudaföderska fräls oss" yppades för första gången enligt Ortodox tradition. Efter vår Herres himmelfärd blev det sed att när

helst apostlarna åt ett mål tillsammans så lämnade de en plats vid bordet för Kristus. De skar ut en kub av bröd och ställde detta vid bordets ände. Efter måltiden upphöjde de denna bit bröd och utropade "Upphöjt vare Treenighetens namn. O Herre, Jesu Kriste hjälp oss!" Sedan tog de alla en bit från brödkuben såsom välsignelse. Denna tradition fortsatte de att göra även när de var ifrån varandra. Efter Gudaföderskans avsomnande och upptäckten av hennes tomma grav åt de en måltid tillsammans. Diskussionsämnet var givetvis den tomma graven medan de åt. Efter måltiden var det dags för upphöjandet av brödkuben och då hördes plötsligt änglasång. När de höjde sina blickar såg de Gudaföderskan i skyn omgiven av änglar. Hon var omgiven av ett starkt ljus och hon sade till apostlarna. "Gläd er, ty jag är med er alla era livsdagar!". När apostlarna såg henne fylldes de med glädje och ropade unisont högt: "Allraheligaste Gudaföderska, fräls oss!", istället för det vanliga "O Herre, Jesu Kriste, hjälp oss". Efter detta var apostlarna övertygade om att Guds moder likt hennes Son hade uppstått på tredje dagen och kroppsligen blivit upptagen till himlarna. Efter detta skar man också ut en bit bröd i Gudaföderskan namn. Denna fromma sed har sedan förvaltats av den Ortodoxa kyrkan. Alla som varit i ett Ortodoxt kloster på en söndag eller en festdag och deltagit i Trapeza, den gemensamma måltiden, har varit med om denna sed.

1 St. John Chrysostomos, Homily VII, The Epistle of St. Paul the Apostle to the Galatians, The Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church, Vol XIII, sid 430

2 Ibid., sid 430